

MUNZEL-EVERLING, D. *Das Kleine Kaiserrecht – Text und Analyse eines mittelalterlichen Rechtsbuches – Leithandschrift der Fürstlichen Bibliothek Corvey – Bestandsaufnahme aller anderen Handschriften – Benennung Verfasser Datierung Quellen Auswirkung.*

Wiesbaden: Hylaila-Verlag, 2019, XI, 611 s.

Jak již napovídá titul, autorka ve své knize předkládá čtenáři komplexní pohled na historii vzniku a obsahu „Malého císařského práva“ neboli „Klein Kaiserrecht“ a nově vydává celé jeho dochované znění. Sledovanému tématu se věnuje již řadu let a kniha tak navazuje na její předchozí celoživotní vědeckou tvorbu.¹ Tato nová edice jí slouží jako podklad pro nové úvahy o vlastním obsahu tohoto textu.

V úvodu zdůrazňuje, že vznik právních knih byl v evropském kontextu vcelku běžným jevem. Poukazuje na to, že opětovné objevení římského práva ve středověké Itálii a sepsání církevního práva významným církevním otcem a zakladatelem církevního práva Gratianem kolem roku 1140 koresponduje se vznikem právních knih v mnoha částech Evropy. Zdůrazňuje, že pro oblast německy mluvících zemí mělo nepochybně mimořádný význam „Saské zrcadlo“, které sepsal Eike von Repgow na počátku třináctého století, upravující ve dvou knihách (částech) zemské a lenní právo. Z hlediska jazykového bylo „Saské zrcadlo“ sepsáno středověkou němčinou používanou ve střední části jihoněmecké oblasti, tedy v Sasku. Na toto zrcadlo navázaly potom relativně záhy přepisy do obecnější formy německého jazyka užívané v oblasti kolem Frankfurtu okolo roku 1350 obvykle nazývané „Malé císařské právo“ (dále „Klein Kaiserrecht“).

Autorka předkládá čtenáři ve své publikaci jediný úplný rukopis císařského práva, na jehož základě pak provádí svoji analýzu. Jejím základem je rukopis, který se nachází v soukromém vlastnictví v knížecí knihovně Corvey.² Autorka poskytuje také přehled o současném stavu výzkumu tohoto pramene, jeho obsahu, datování a autorovi. Autor sledované právní knihy je neznámý, sám o sobě nikde v textu nehovoří, oproti tomu, jak to je např. v „Saském zrcadle“. Z obsahu však vyplývá, že autor nebyl školený právník (ve smyslu univerzitního studia), ale měl všeobecné politické a právní znalosti. Obecně se za autora považuje Rudolf von Sachsenhausen, což autorka dokládá na základě pramenů. Dále představuje čtenáři všechny známé (celkem 51) rukopisy ve zkrácené verzi, s obrazovým materiálem, a popisuje vnitřní obsahové členění textu.

Ve stručném popisu uvádí, že „Klein Kaiserrecht“ je psáno převážně v němčině. Jeho nejstarší fragmenty pocházejí z Hesenska z poloviny 14. století a nejstarší datovaný a zachovaný rukopis byl napsán v roce 1372 pro město Fuldu. Tento text se skládá ze čtyř knih. První kniha pojednává v 41 kapitolách o soudní organizaci a procesním řádu. Druhá kniha

¹ *Dez Keisers Recht, das kleine Kaiserrecht* (3 díly). Flörsheim am Main: Magistrat der Stadt Flörsheim, 2003; *Die Innsbrucker Handschrift des kleinen Kaiserrechtes*. Aalen: Scientia-Verlag, 1974; *Das Kleine Kaiserrecht – eine Einführung*. Wiesbaden, 2008.

² Se souhlasem Victora, hraběte z Ratibor a knížete z Corvey, rukopis je bez signatury.

je členěna do 137 kapitol o soukromém právu a trestním právu, říšském vlastnictví (někdy je text v latině). Třetí kniha obsahuje 33 kapitol o lenním právu zemských úředníků. Čtvrtá kniha pak upravuje v 16 kapitolách právo císařských měst a jejich občanů. V některých rukopisech jsou do této knihy včleněny otázky spojené s židovskou přísahou a poplatkem za psy, které odrážejí vliv Švábského zrcadla, tzv. „Schwabenspiegel“. Nejmladší rukopisy pocházejí z poloviny 16. století z oblasti kolem Nijmegen (dnešní Nizozemí). Dochovaných je celkem 38 rukopisů, čtyři fragmenty, sedm excerpt. Dva další rukopisy byly v roce 1945 zničeny a dalšího fragmentu z Birsteinu známe pouze popis, o dalších třech rukopisech je pouze obecné povědomí. Velká část ostatních rukopisů pochází z 15. stol. z oblastí, které byly říšským lénem, tedy oblast kolem Kolína n. Rýnem, Niederrheinu, Westfálska, Lüneburska, Lübecku a jihoněmeckých říšských měst. Je v podstatě pravidlem, že tato právní kniha bývá zařazena do obsáhlejšího svazku, kde jsou zařazeny i jiné právní dokumenty.

Samotná recenzovaná kniha je členěna do V částí. První část (s. 6–68) je rozdělena přehledně do menších celků, kde autorka podrobně popisuje „Klein Kaiserrecht“, jeho strukturu, autorství a prameny (např. tzv. Velké císařské zrcadlo „Das Grosse Keiserrecht“, tzv. Schwabenspiegel, kanonické právo), ze kterých čerpal. Dále se zabývá vlivem právní knihy na dobovou právní praxi, tedy na jiné právní knihy, městské právo, soudní organizaci a soudní proces apod. Závěrem podává autorka popis dosavadních edicí této právní památky. Druhá část (s. 79–131) je věnována rozboru právního obsahu textu. Je zde sledována definice soudu, jeho organizace, příslušnosti, soudního řízení, osobnostních práv, právní způsobilosti, zastoupení, rodinného a dědického práva, smluvního práva (pracovní smlouva), věcných práv, trestního práva, lenního práva, dále pak práva městského. Třetí část knihy (s. 132–410) je zaměřena na rozdělení rukopisů na základě některých vnějších znaků.

Čtvrtá část (s. 411–534) je pak věnována samotné nové edici „Klein Kaiserrecht“ na základě zmíněného rukopisu. Podle současných znalostí se text „Klein Kaiserrecht“ skládá celkem z 227 kapitol, které jsou obsaženy pouze v rukopisu z knížecí knihovny z Corvey. Rukopis byl získán v roce 1864 Hoffmannem von Fallersleben pro vévodu Victora z Ratibor. Tento nenápadný rukopis složený ze čtyř částí sbírky obsahuje ještě mimo jiné např. Richtsteigův zákon o pozemcích (fol. 3–29) s dalšími texty a část o Zemském právu ze Saského zrcadla (29–81) s registrem (81–82), jednací řád westfálských fěmových soudů (84–87) apod. Celkem vlastní text právního pramene tvoří 107 stran, z celkem 610 stran dochované publikace.

Poslední, pátá část knihy (s. 411–610) obsahuje seznam téměř 800 pojmů, které přispívají ke snadnějšímu pochopení právního obsahu knihy a k rychlejší orientaci v textu právní památky. Zároveň je zde odkaz, kde se pojmy v jejím textu nacházejí. Publikace obsahuje řadu vyobrazení jednotlivých částí textu (včetně dobových ilustrací), což samozřejmě čtenáři přiblíží nejen obsah, ale i vnější podobu jednotlivých rukopisů a dokreslí tak celkový pozitivní dojem z publikace.

Publikace tvoří významný přínos pro poznání středověkého právního vývoje v celé jeho komplexnosti. Podobně jako u jiných rukopisných edicí je třeba velmi vysoce hodnotit to, že zpřístupňují tuto památku nejen odborníkům, ale i širší veřejnosti.

Petra Skřejpková